

LATVIJOS GINKLUOTŪJŲ PAJĒGŲ PARTIZANŲ DALINIAI 1919 METAIS

Ēriks Jēkabsons

ABSTRACT

On the basis of documents in the Latvian State Archives, this paper discusses the armed struggle against the Soviet authorities in Vidzeme, in northern Latgala, and Sela, which took place during the Latvian Wars of Independence, and was joined voluntarily by the local population in an organised way. The discussion tells about the armed guerrilla groups that operated in Vidzeme and northern Latgala in 1919, and formed a serious obstacle to the establishment of Soviet power, the participation of ethnic minorities in guerrilla groups, and the features of the guerrilla fighting. The collaboration between Latvian guerrillas and Lithuanian troops, and their role in the expulsion of Soviet Latvian troops from the country, is analysed.

KEY WORDS: paramilitarism, guerrilla struggle, Latvian Army, Latvian Wars of Independence.

57

ANOTACIJA

Remiantis Latvijos valstybės archyvo dokumentais, straipsnyje analizuojamos Latvijos Nepriklausomybės karų metu vykusios ginkluotos kovos su sovietų valdžia Vidžemėje, Šiaurės Latgaloje ir Sėloje, į kurias organizuotai ir savanoriškai įsitraukė vietos gyventojai. Aptariama, kaip ginkluotos partizanų grupės, 1919 m. veikusios Vidžemėje ir Šiaurės Latgaloje, tapo rimta kliūtimi įsitvirtinti sovietų valdžiai, tautinių mažumų dalyvavimas partizanų būriuose, partizaninės kovos veiksmų specifika. Analizuojamas latvių partizanų bendradarbiavimas su Lietuvos kariuomenės dalimis ir jų vaidmuo išstumiant Sovietų Latvijos karinius dalinius iš šalies teritorijos.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: paramilitarizmas, partizaninė kova, Latvijos kariuomenė, Latvijos išlaisvinimo karai.

Ēriks Jēkabsons, dr., associated professor, University of Latvia, Faculty of History and Philosophy, Aspazijas bulvāris 5, LV-1050 Rīga, Latvia, E-mail: eriks.jekabsons@lu.lv

Latvijas armijā Nepriklausomybės karo metu 1919 m. sudarė keletas nereguliosios kariuomenės dalinių. 1919 m. vasarą Šiaurės Latgaloje buvo suformuotas Latgalos partizanų pulkas, kuris po visiškos militarizacijos tokiu pavadinimu išliko kariuomenės sudėtyje iki pat 1922 m., kai buvo reorganizuotas į Partizanų batalioną 9-ajame Rėzeknės pėstininkų pulke. Taip pat veikė Aukštutinio Kuršo (*Augškurzeme*) partizanų pulkas Ilūkštės apskrityje, kuris kaip batalionas buvo įtrauktas į 3-įjį Jelgavos pėstininkų pulką. Be nedidelių, t. y. „žaliųjų“, partizanų būrių, veikusių sovietų pajėgų užnugaryje (daugiausia Vidžemėje), dar iki jungtinės Latvijos kariuomenės susidarymo 1919 m. trumpai egzistavo ir Šiaurės Latvijos partizanų pulkas (priklausė Estijos karinei vadovybei paklususios Šiaurės Latvijos brigadai) ir kovų su bermontininkais metu – 1-asis partizanų pulkas, kuris svarbesnio vaidmens nevaidino. Apie susiklosčiusią keblią organizacinę situaciją kuriant bendrą kariuomenę byloja Jorgio Zemitano (Jorgis Zemitāns) liepos 25 d. pranešimas armijos vadui: „Rytų fronte veikia daugybė partizanų ir rezervo dalių, kurios nepriklauso nė vienai legaliai kariuomenės daliai. Jei šioms dalims perkelti į naujai formuojamą Valmieros pulką bus prašoma fronto viršininko leidimo, toks nebus duodamas ir nepaskelbus mobilizacijos suformuoti nieko nepavyks.“ Jis taip pat pažymi, kad „trūksta karininkų, kurių, nepaisant Jūsų įsakymo, niekas nesiunčia“¹. Nepaisant to, gana greitai problema buvo išspręsta – sukurta vieninga, pajėgi kariuomenė, į jos sudėtį 1919 m. pradžioje įtraukiant ir priešų užnugaryje veikusias ginkluotąsias pajėgas, kurios taikė partizaninės kovos metodus.

Kalbant apie partizanų būrius, reikia pasakyti, kad Latvijos teritorijoje panašią kovos taktiką priešininko užnugaryje naudojo ir Sovietų Latvijos bei Raudonosios armijos ginkluotųjų pajėgų vadovybė. 1919 m. Kurše veikė tiek Janio Kretulio (Jānis Kretulis) ir kitų komunistų vadovaujamos ginkluotos formuotės, tiek vėliau per frontą perme-tami nedideli diversantų padaliniai, kurie organizavo didesnio ar mažesnio masto diversijas arba tiesiog užsiėmė kriminalinio pobūdžio veikla, terorizuodami vietas valdžios įstaigas ar gyventojus. Daugeliu atvejų į akcijas prieš šias grupes kartu su policija bei *Aizsargi* organizacija buvo įtraukiami ir kariuomenės būriai (tiek iš vietinių komendantūrų, tiek iš reguliosios kariuomenės dalinių), tad gana operatyviai buvo likviduota rimta problema².

Reikia pažymėti, kad ir rusų karinės formuotės dalyvavo Nepriklausomybės kare – jau 1918 m. pabaigoje Rėzeknėje sudarytame ir vėliau trumpai į Latvijos laikinosios vyriausybės pavaldumą įtrauktame plk. Michailo Afanasjevo vadovaujamame partizanų dalinyje didžiąją dalį karių sudarė rusų tautybės asmenys (1919 m. pradžioje Liepojoje šis dalinys buvo išformuotas, o didžioji dalis karių perkelta į Anatolo Ly-

¹ *Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs* (toliau LVVA), 3601. f., 1. apr., 249. l., 75. lp.

² Palčiau žr.: LVVA, 3591. f. (*Armijas rajonu un etapu komandantūru priekšnieka pārvalde*), 1. apr., 51. l., 73., 78.–79. lp.; JĒKABSONS, Ē. Latvijas armijas virsnieka Jāņa Rubeņa liecība par Latvijas Neatkarības kara cīņām 1919.–1920. gadā. *Latvijas Arhīvi*, 2007, Nr. 1, 43.–72. lpp.

veno vadovaujamo *landesvero* rusu dalinī, kuris Latvijā paliko po Cēso kautiņu ir persikēlējis ī Estijā prisijungē prie Rusijas Šiaurēs vakaru armijas)³.

Straipsnio tikslos – apžvelgti partizanū daliniū veiklā Latvijas teritorijojē 1919 m., iki jū ītraukimo ī Latvijas kariuomenēs sudētj, kai buvo visiškai militarizuota vidinē struktūra. Ne visi atvejai vienodi, nes egzistavo tam tikri daliniai, kuriū pavadinimuose figūravo žodis „partizanas“, daugiau ar mažiau militarizuoti dar iki jū ītraukimo ī ginkluotās pajēgas arba nuo pat sukūrimo buvē jū sudētyje (pavyzdžiui, Šiaurēs Latvijos arba 1-asis partizanū pulkas), tačiau karo metu taikē tā pačią – partizaninē – taktikā.

Latgalos partizanū pulkas

59

Didžiausia antisovietinė partizanū grupuotē Latvijos teritorijojē buvo Latgalos partizanai. Netrukus po bolševiku valdžios įkūrimo 1919 m. sausį Šiaurēs Latgalojē – Balvų apylinkēsē – susiformavo pirmieji partizanū būriai Balvuose, Slakroge, Orlove ir Rugajuose. Sovietų valdžiai paskelbus mobilizacijā (ypač kovo–balandžio mėn.), grupes papildē tie, kas vengē tarnybos Sovietų Latvijos ir Raudonojojē armijojē, nors praktiškai tai reiškē vienā ir tą patį. Netrukus buvo organizuotas išpuolis prieš Rugajų valsčiaus vykdomąjį komitetā bei kitos akcijos. Kritus Rygai 1919 m. gegužēs mėn. pabaigojē Latgalos partizanū grupēs puldinējo Rusijos kryptimi besitraukiančias sovietų pajēgas, padarē joms nemažai nuostolių ir įgijo trofėjų (pavyzdžiui, gegužēs 29–30 d.).

Birželio pradžiojē vyr. ltn. Janis Vyndedžas (Jānis Vīndedžs) suvienijo partizanū būrius ir įkūrē Balvų partizanū grupē (apie 100 vyrų). Ji veikē maždaug 50 km pločio fronto linijojē, pagal galimybes prie svarbiausių kelių įrengē kontrolēs postus (tam pagelbējo ir ta aplinkybē, kad vietovēs buvo pelkėtos), kontaktus palaikē apie 30 vyrų dydžio raitelių dalinys (arkliai priklausē patiems partizanams).

Siekdama pagausinti dalinius, vadovybē apylinkēsē paskelbē mobilizacijā, kuri padējo gerokai papildyti kovotojų gretas, o ginklus ir šaudmenis surinkdavo iš gyventojų ar atimdavo iš priešininkų po susidūrimų bei palaikydami glaudžius ryšius jū gaudavo iš Estijos kariuomenēs ir Šiaurēs Latvijos brigados 1-ojo Valmieros pėstininkų pulko (pirmieji partizanū būrio kulkosvaidžiai buvo ištraukti iš ežero). Per artimuosius maistu partizanai apsirūpindavo patys. Išaugus dalinio partizanū skaičiui buvo įrengta keletas bendro maitinimo punktų.

³ Plačiau žr.: JĒKABSONS, Ē. Latgale vācu okupācijas laikā un pulkveža M. Afanasjeva partizāņu nodaļas darbība Latvijā 1918. gadā. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1996, Nr. 1, 42.–59. lpp.; ČAPENKO, A. Firsta Anatola Līvena Liepājas brīvprātīgo strēlnieku vienības izveidošanās un cīņas Latvijas teritorijā 1919. gadā. *Latvijas Kara muzeja gadagrāmata*, 2003, IV, 95.–110. lpp.

Nuo birželio 9 d. ties partizanų postais fiksuojami pastovūs susidūrimai su Raudonosios armijos daliniais, ypač sunkios kovos vyko prie Kupravos stoties birželio 15–21 d. Pradžioje priešininkai su šarvuotu traukiniu atmušė partizanus, o jau birželio 21 d. partizanai kartu su Balvuose esančia Estijos kariuomenės kuopa sėkmingai suorganizavo išpuolį ir atgavo prarastą Kupravos stotį. Mūšiai pareikalavo nemažai aukų: iš viso Nepriklausomybės kare žuvo 85 Latgalos partizanai, taip pat buvo sužeistų.

Liepos pradžioje Šiaurės Latvijos brigados vado įsakymu partizanų grupė performuota į atskirą Latgalos batalioną, o liepos 5 d. sudarytos Latvijos kariuomenės Rytų fronto viršininko įsakymu – į Latgalos partizanų pulką, vado pareigas atlikti pavesta J. Vyndzedziui. Grupės arba būriai pervadinti kuopomis, atitinkamai suskirstyta ir likusi pulko struktūra. Išaugo karių skaičius, ginklai buvo tiekiami iš Latvijos kariuomenės vyriausiojo vado štabo. Faktiškai nuo šio momento pulkas tapo daugiau ar mažiau reguliariosios kariuomenės dalimi, išskyrus tą aplinkybę, kad jame dar kurį laiką dominavo vietiniai gyventojai, nors tarp jų buvo ir savanorių ne šauktinių amžiaus (paaugliai ir vyresni vyrai) karių⁴.

Pulke buvo palyginti daug didžiausių regiono tautinių mažumų atstovų – žydų ir rusų. Iš viso pulke tarnavo 69 žydai (tarp žuvusiųjų žydų neužfiksuota), šiuos skaičius galima laikyti realiais, nors juos ateityje reikėtų dar tikslinti. Neskaitant Baltijos *landesvero* ir vokiečių krašto apsaugos pulkų karių, bet kokiu atveju didžiausias savanorių žydų karių skaičius buvo Latgalos partizanų pulke jau nuo jo suformavimo pradžios 1919 m. vasarą, didžiausias pagausėjimas fiksuojamas spalį. Pavyzdžiui, 1919 m. spalio 19 d. į pulką įstojo 7 savanoriai, iš kurių 5 buvo žydai⁵.

Abramas Lacvinskis⁶ leidinyje „Almanahs“ aprašo žydų tautybės gyventojų dalyvavimą formuojant Latgalos partizanų pulką ir jo veiklą. Jis pažymi, kad daugeliu atvejų vietiniai Balvų, Viliakos, Rugajų ir Baltinavos žydai stojo arba buvo mobilizuoti į partizanų gretas ištisomis šeimomis (broliai Zilberiai, Fainšteina, Krancai ir kt.), tuo metu, kai Viliakoje buvo įsitvirtinusi sovietinė valdžia, didžioji Viliakos gyventojų dalis papildė partizanų gretas fronte. Taip pat reikšmingą pagalbą 1919 m. rudenį suteikė Balvų žydai, išskyrę patalpas lazaretui įrengti (balvietis Kopmanas tam reikalui skyrė dalį savo namo), jį aptarnaudami (dirbo Samuelis Zilberis, kuris buvo pirmasis lazareto faktinis vadovas, J. Šavlova-Oko ir B. Kagana-Kopman) ar rinkdami lazareto darbui reikalingą inventorių. Autorius ypač išskiria gailestingąją seselę praktikantę Havą Sandler (vardas netikslus, žr. toliau – Ė. J.), kuri reguliariosios kariuomenės daliniams sumušus Pavelo Bermonto pajėgas buvo perkelti į Latgalos frontą ir visose fronte

⁴ LVVA, 5601. f. (*Armijas štāba personisko lietu kolekcija*), 1. apr., 7040. l., 1.–20. lp. (*J. Vindedža dienesta gaitu saraksts*); KUPČE, J. Partizāņi. *Kara Invalīds*, 1938, Nr. 9, 39.–40. lpp.; *Latgales Partizāņu pulks*. Sast. H. LOGINS. Balvi, 1993, 2.–192. lpp.

⁵ LVVA, 3599. f. (*Latgales divīzijas Latgales Partizāņu pulks*), 1. apr., 1. l., 122. lp.

⁶ Ābramo Lacvinskio tarnybos sąrašą žr.: LVVA, 1516. f. (*Latgales divīzijas pārvalde*), 1. apr., 228. l., 45., 46. lp.

esančiose įstaigose įvedus griežtą karinę tvarką buvo įtraukta į kareivių gailestingųjų seserų sąrašą ir lazarete ištarnavo iki pat 1920 m. spalio (mirė nuo tuberkuliozės 1929 m.)⁷. Reikia pažymėti, kad dokumentuose užfiksuota pulko ambulatorijoje tarnavusi 1901 m. Balvuose gimusi gailestingoji seselė Riva Sandler, tikriausiai tai ir buvo šios merginos tikrasis vardas ir pavardė. Ji kaip savanorė įstojo 1919 m. gruodžio 1 d. ir 1920 m. rudenį tarnybą baigė⁸. Taip pat pulke veikė įvairūs padaliniai, kuriuose tarnavo daugiausia rusų tautybės vietiniai gyventojai.

Aukštutinio Kuršo pulkas

Rugpjūčio pabaigoje aktualus tapo Daugpilio tolesnės valstybinės priklausomybės klausimas. Galimybių pradėti Latvijos karinių pajėgų bendradarbiavimą su Lenkija Paryžiaus taikos konferencijoje pasigirsdavo ir anksčiau (birželio 2 d. Z. Meierovicas (Z. Meierovics) iš ten rašė, kad „gandai apie lenkų kariuomenės pagalbą latviams kol kas nesklando“, tačiau yra įmanoma, kad prie Daugpilio „latvių pulkai stovės petys petin su lenkų ir lietuvių kariuomenėmis, saugodami mūsų žemės nepriklausomybę nuo rusų“)⁹. Įdomu, kad birželio 14 d. Andrievo Niedros vyriausybės posėdyje buvo pranešta, jog iš Lietuvos vyriausybės gauta telegrama apie tai, kad lietuvių „pulkai buvę priversti įžengti į Latviją. Lietuvos vyriausybė prašanti atleidimo dėl sienos kirtimo ir patvirtina, kad neturinti priešiškų ketinimų prieš Latviją“¹⁰. Lietuvos kariuomenė birželio mėn. buvo įsiveržusi į Kuršo gubernijos Ilūkštės apskritį, o rugpjūčio pabaigoje (29 d.) užėmė Ilūkštę ir laikinai Gryvą. Mūšiuose dalyvavo ir Lietuvos kariuomenės ypatingosios (vėliau 2-osios) brigados atskiro Marijampolės bataliono sudėtyje buvusi 1-oji baltarusių kuopa, kuri per durtuvų ataką prie Šederio dvaro rugpjūčio 28 d. prarado vadą ir 4 kareivius, nemažai žuvo ir lietuvių¹¹. Lietuvių artilerija apšaudė Kalkūnę ir Daugpilį¹².

Ilūkštės apskrities vakarinėje dalyje, kur daugiausia gyveno latvių tautybės žmonės, jau 1919 m. pavasarį, kaip ir kitose sovietų kontroliuojamose Latvijos dalyse, pastebimas nepasitenkinimas esama padėtimi bei dalies mobilizacijai pašauktų ar Sovietų Latvijos armijoje tarnavusių vyrų dezertyravimas į mišką. Šiame regione partizanų skaičius buvo mažesnis nei Vidžemėje, todėl šie pradžioje susilaikė nuo aktyvesnės

⁷ *Atbrīvotājs*. 1933, 21.–25. lpp.

⁸ LVA, 3599. f., 1. apr., 27. l., 160. lpp.; 1516. f., 1. apr., 286. l., 101. lpp.

⁹ LVA, 1313. f. (*Ārlietu ministrijas kanceleja*), 1. apr., 5. l., 188. lpp.

¹⁰ LVA, 6033. f. (*Kara vēstures komisija*), 1. apr., 34. l., 42. lpp.

¹¹ ŁATYSZONEK, O. *Białoruskie formacje wojskowe 1917–1923*. Białystok, 1995, s. 99. Ilūkštės apskrityje 1919 m. žuvusių Lietuvos kariuomenės karių kapai yra Daugpilio priemiestyje Gryvoje, Dauguvos kairiajame krante, Sventėje ir Červonkoje.

¹² *Lietuva*, 1919 08 31; *Jaunākās Ziņas*, 1919 09 06; *Brīvā Zeme*, 1919 09 11.

veiklos. Suaktyvējamas pastebimas priartējus Lietuvas kariuomenei ir iš apskrities besitraukiant bolševikams. Birželio pradžioje susiformavo keturios nedidelės atskiros partizanų grupės – Rubenės apylinkėse (30 vyrų), Bebrenės (20 vyrų), Aknystės apylinkėse (20, vėliau – 22) ir Lašų apylinkėse (10). Kai vietinė bolševikų valdžia Garsenės valsčiaus gyventojams paskelbė įsaką, grasindama mirtimi jo nevykdant, birželio 8 d. atvykti į valsčiaus valdybą su arkliais, galvijais ir sukauptais grūdais „evakuacijai“ į Lyvanus, partizanai nusprendė veikti. Birželio 8 d. rytą vadovaujami aknystėno Janio Valdmanio (Jānis Valdmanis) Garsenės valsčiaus valdybos pastatą užpuolė 9 partizanai ir išvaikė vietos vykdomąjį komitetą. Šis įvykis buvo signalas veikti kitoms partizanų grupėms Ilūkštės apskrityje. Birželio 10 d. prie Aknystės partizanai užpuolė bolševikų karių saugomą galvijų koloną, varomą į krašto gilumą, kariai buvę išvaikyti. Naktį į birželio 11 d. partizanai įsiveržė į Bebrenės dvarą, kur buvo susibūrę aplinkinių vykdomųjų komitetų nariai. Po susidūrimo jie pasitraukė ne tik palikę iš apylinkių valstiečių į dvarą suvartytus arklius ir galvijus (šie iškart buvę grąžinti savi-ninkams), bet ir ginklus su šoviniiais.

Birželio 9 d. iš Sovietų Latvijos armijos dezertyravo buvęs Rusijos kariuomenės podporučikas, Garsenės valsčiaus gyventojas Janis Indanas (Jānis Indāns), kuris pėrėjo fronto liniją ir susisiekė su Lietuvas kariuomenės vadovybe, iš kur gavo leidimą organizuoti partizanų būrius. Grįžęs „savo iniciatyva, su Lietuvas kariuomenės vyriausiojo vado gen. Silvestro Žukausko leidimu, duotu Lietuvas kariuomenės Pānevėžio grupės vadui plk. Stasiui Nastopkai, pradėjo organizuoti Aukštutinio Kuršo (*Augškurzeme*) žaliųjų partizanų pulką“ (tuo pačiu metu birželio 10–12 d. į apskritį įžengė Lietuvas kariuomenės stumiami bolševikų kariniai daliniai). Birželio 13 d. J. Indanas Rubenės dvare subūrė Rubenės, Bebrenės ir Lašų partizanų grupes ir susirinkime nusprendė sukurti Aukštutinio Kuršo žaliųjų partizanų pulką (netrukus, birželio 22 d., į jį įsitraukė ir Aknystės partizanų grupė). Asarės dvare įkurdinto pulko vadu paskirtas vyr. lt. J. Indanas (birželio 14 d. šias pareigas jam patvirtino Lietuvas kariuomenės ypatingosios brigados vadas). Pulką pradžioje sudarė apie 80 vyrų, tačiau netrukus jų skaičius pradėjo sparčiai augti. Jam pradžioje ypač trūko ginklų ir šovinių, tačiau pakako maisto, kurį tiekė gyventojai. Pirmasis uždavinys buvo nedidelių grupių siuntimas į visus Aknystės apylinkės kelius rytų kryptimi, to tikslas buvo sutrukdyti bolševikų kontrpuolimą, tačiau šiam neįvykus, keletą savaičių buvo ramu¹³.

Birželio 18 d. Aknystės apylinkėse pasirodė pirmieji Lietuvas kariuomenės raitelių būrių kariai, su kuriais susitiko partizanai. Šaltiniai byloja (tuometinio Aknystės grupės vado J. Valdmanio atsiminimai), kad nuotaikos buvusios dviprasmės, nes lietuviai pareiškė manantys, jog ši teritorija priklausanti Lietuvai ir pripažįstantys ne „pabėgusio“ Karlio Ulmanio vyriausybę, o provokišką A. Niedros vyriausybę (tik liepos pradžioje, po estų ir latvių pergalės prie Cėsių, K. Ulmanio vyriausybė susigrąžino prarastą statusą).

¹³ LVA, 5601. f., 1. apr., 2310. l., 3.–7. lp. (J. Indāna personiskā lieta).

Dėl šios priežasties partizanai kreipėsi į vietos gyventojus skelbdami, kad jų tikslas – nepriklausoma Latvija ir K. Ulmanio vadovaujama Laikinoji vyriausybė kaip vienintelė teisėta. Pulko kariai pagal galimybes pradėjo organizuoti vietines valsčių savivaldas (birželio 23 d. išleistas kreipimasis į gyventojus, kuriame jie save paskelbė vienintele teisėta valdžia apylinkėse, nepripažįstančia A. Niedros vyriausybės ir jos „baronų“). Kartu partizanai operatyviniu požiūriu priklausė Lietuvos kariuomenės kairiojo sparno valdybai – konkrečiai Panevėžio atskirajam batalionui (susisiekdavo telefonu per lietuvių ryšininkų įrengtą liniją Asarės dvare). Birželio 20 d. dalinys kaip Aukštutinio Kuršo partizanų pulkas buvo priskirtas Šiaurės Latvijos brigadai, su kurios Rytų grupės vadu Julijumi Jansonu buvo užmegzti ryšiai. Dalinį maistu aprūpino gyventojai. J. Valdmanis prisimena: „Pirmoje fronto linijoje vieno kareivio motina kiekvieną dieną nešdavo pusryčius į laukus vyriausiajam sūnui – artojui ir jauniausiajam sūnui – kareiviui, kuris priklausė Partizanų pulko 3-iajai kuopai. Visi buvo pakylėtos nuotaikos ir nė vienas nevengė dalyvauti nelygioje kovoje“¹⁴.

Liepos 6–10 d. partizanai kartu su lietuviais dalyvavo bendrame nesėkmingame puolime Bebrėnės ir Dvietės kryptimi (lietuvių tikslas buvo užimti Daugpilį, o partizanai turėjo judėti lietuvių kairiajame sparne, pasiekus Dauguvos upės liniją rūpintis teritorijos tarp Kazimirės ir Dignajos apsauga). Kartu su partizaniais čia veikė apie 100 karių Lietuvos kariuomenės baltarusių kuopa, kuri save įvardijo Bulak-Balachovičiaus armijos daliniu. Latvijos pusės šaltiniuose ji įvardijama kaip „rusų kuopa“, negatyviai apibūdinama, nes ši buvo užsiėmusi ne tik „kariavimu“, bet ir plėšikavimu, reikiamu momentu dėl nesuderintų veiksmų sužlugdė bendrą puolimą. Partizanams pavyko išvaduoti Bebrėnę, šalia jos kartu su „rusais“ jie apsupo raudonarmiečių kuopą, tačiau būtent šiuo momentu „rusai“ suardė planus, atvėrė kelią raudonarmiečiams atsitraukti (iš 100 apsuptų liepos 8 d. paimti į nelaisvę pavyko tik 3 žmonės). Liepos 9 d. Aukštutinio Kuršo partizanai pasiekė Dvietę, kur iš lietuvių gavo žinią apie dėl amunicijos trūkumo planuojamą nedidelį atsitraukimą ir atsisakymą pulti Daugpilį. Čia partizanai išgelbėjo vietinę moterį, kurią buvo suėmę ir kankino Baltarusijos kuopos kareiviai už tai, kad jos vyras tarnavo Raudonojoje armijoje. Nors ir nenoriai, bet moteris buvusi paleista. J. Valdmanis prisimena: „Po trumpo svarstymo ir prieštaravimų, įsiklausę į mūsų pakartotinį reikalavimą ir grasinimą, balachoviečiai paleido į laisvę savo auką. Jų vadas netrukus mums paaiškino, kad jis buvęs atsiųstas politiniams ryšiams palaikyti, todėl ir neprivalęs dalyvauti mūšiuose. Su tuo mūsų draugystė ir pasibaigė, balachoviečiai patraukė pas lietuvius ir ten, kaip matyti, apie mus paskleidė klaidingą informaciją, nes kurį laiką lietuvių štabas mumis visiškai nepasitikėjo. Balachoviečiai dar keletą savaičių klaidžiojo mūsų užnugaryje ir plėšikavo,

¹⁴ 3. *Jelgavas kājnieku pulks, 1919.16.VIII–1929.16.VIII*. Sast. LABSVĪRS. [Jelgava], 1929, 43. lpp.

liepos paskutinēmis dienomis buvo priversti apleisti apylinkes po brutalaus plēšikavimo Aknystēs miestē.¹⁵

Prie Dvietēs partizanai sužinojo, kad bolševikų kariuomenēs būrys persikēlē per Dauguvā ir juda Bebrēnēs dvaro kryptimī, kur buvo sutelkta Lietuvas kariuomenēs Panevėžio bataliono gurguolē. Partizanai greit pasuko link Bebrēnēs, o nedidelē kuopa kitā dienā, liepos 10 d., prie Bebrēnēs sulaikē žygiuojantį priēšininkā, kas leido maždaug 130 pulko karių ir lietuvių gurguolei atsitraukti iš Bebrēnēs.

Po atsitraukimo sudėtingomis sąlygomis (priēšas, atsitraukiant pulkui, buvo pasiekęs Bebrēnēs–Rubenēs keliā, kuriuo traukēsi nemažai vyrų), jis liepos 25 d. užēmē pozicijas linijoje Ancēnai–Rubenē, kur dešiniajame sparne palaikē ryšius su Lietuvas kariuomene, o kairiajame – su Latvijos (pradžioje gana ilgā laiko tarpā buvo neapsaugotas 15 km ruožas). Pulko vadovybē organizavo gyventojų mobilizacijā ir savanorių registravimą, todēl liepos pabaigoje pulke jau buvo 500 karių, o šis suskirstytas į 3 kuopas. Netrukus gauta ginkluotēs parama iš Latvijos kariuomenēs, o rugpjūčio 16 d. Aukštutinio Kuršo partizanų pulkas kaip batalionas buvo įtrauktas į 3-įjį Jelgavos pēstininkų pulkā. Liepos pabaigoje Lietuvas kariuomenēs vadas gavo Latvijos kariuomenēs vadovybēs padēkā už pagalbā vaduojant Latvijā¹⁶.

Šiaurēs Latvijos partizanų pulkas

Dar iki Šiaurēs Latvijos partizanų pulko susikūrimo Estijos kariuomenēs pavaldumo latvių būriai (save vadinę partizanais) įsiliejo į mažesnius partizaninius dalinius. 1919 m. vasario 1 d. į Valmieros pēstininkų pulkā Dorpatē (Tartu), Estijoje, įstojo rotmistro Alfredo Jurkos partizanų būrys su savo arkliais. Iš jų buvo sudaryta pulko raitųjų–žvalgų komanda. Kai pulkas kovo 27 d. iš Rūjienos patraukē į frontā Vidžemēje, 30 vyrų būrys, likęs Rūjienoje, prie pulko prisijungē po kelių dienų (oficialiai A. Jurka buvo būrio vadas nuo balandžio 1 d., kai jį buvusi įtraukta į kovas¹⁷). Mūšiuose būrys dalyvavo iki gegužēs 1 d., kai raiteliai dalyvavo vaduojant Rūjienā, prarastā per sovietų kontrpuolimā¹⁸.

Tuo metu Estijoje ir Šiaurēs Latvijoje sparčiai kūrēsi Jorgio Zemitano (Jorgis Zemitāns) vadovaujamas Šiaurēs Latvijos brigados dalinys, į kurį pavasarį pradējo masiškai per-

¹⁵ Ibid., 44 lpp.

¹⁶ LVVA, 5601. f., 1. apr., 2310. l., 4. lp.; Plačiau žr.: 3. *Jelgavas kājnieku pulks...*, 37.–49. lpp.; KRĪPENS, A. Partizānu cīņas. In *Latvijas atbrīvošanas cīņu vēsture*. 1. daļa. Red. M. PENIĶIS. Rīga, 1938, 289.–295. lpp.; SURGAILIS, G. Lietuvas un Latvijas armiju sadarbība neatkarības cīņu gados. In *Latvijas armija vēstures griežos*: zinātniski praktiskās konferences materiāli. Rīgā, 1992. g. 5. novembrī. Rīga, 1993, 31.–33. lpp.

¹⁷ LVVA, 5601. f., 1. apr., 2596. l., 3. lp. (A. Jurkas dienesta gaitas saraksts).

¹⁸ LIEPIŅŠ, A. 1. *Jātnieku pulks: Dievs. Tēvija. Pulks*. Izdeva, 1980, 63.–64. lpp.

eiti Rusijos Šiaurės vakarų fronto armijoje tarnavę latviai. Gegužės viduryje tai padarė ir Artūras Aparniekas (Arturs Aparnieks), su savim atsivedęs dar 30 latvių raitelių. Atėjus naujam štabo vadui, fronte nuspręsta sukurti atskirą dalinį – Šiaurės Latvijos partizanų pulką. Gegužės 15 d. į šias pareigas paskirtas A. Aparniekas, kuris gavo slapyvardį „Apsēns“. Netrukus jam buvo suteiktas kapitono laipsnis. Gegužės 30 d. į priešininko užnugarį nužygiavęs pulkas iš Cėsių išstūmė raudonarmiečius, pusė „Apsēns“ vadovaujamo eskadrono karių, priešų apšaudomi, pirmieji įėjo į miestą, o birželio 7 d. pulkas (tik apie 150 vyrų), pralaužęs pėstininkų grandinę, užėmė priešininko užnugaryje esančią Atašienos (Borhu) stotį ir ją išlaikė iki tol, kol atvyko papildomos pajėgos. Tą pačią dieną suorganizuotas puolimas Rudzatų kryptimi, kuris dėl didesnių priešininko pajėgų baigėsi atsitraukimu, 20 vyrų žuvo. Vėliau už karinius laimėjimus A. Aparniekas buvęs apdovanotas Lačplešio karo III laipsnio ordinu (taip pat ir Estijos Laisvės kryžiaus II laipsnio III pakopos ordinu). Sukūrus Latvijos bendrą kariuomenę, pulkas buvo įtrauktas į 5-ąją Cėsių pėstininkų pulką kaip kuopa.

Partizanų būriai prieš bermontininkus

1919 m. spalio 8 d. Žiemgaloje pradėjo formuotis P. Bermonto armija, kurios tikslas buvo sunaikinti Latvijos nepriklausomybę ir atkurti buvusią Rusijos imperijos provinciją. Spalio 19 d. A. Aparniekas gavo įsakymą „vykdyti ypatingą nurodymą“, kuris reikšė organizuoti partizanų būrius Jekabštado (Jekabpilio) apylinkėse ir šiuos siųsti į bermontininkų užnugarį. Lapkričio 9 d. jis buvo pakeltas į 1-ojo partizanų pulko vado pareigas. Šis dalinys (5 karininkai, 125 pėstininkai ir 25 raiteliai), vadovaujamas A. Aparnieko, dalyvavo daugelyje kovų su bermontininkais, taip pat ir žvalgybos žygiuose nuo Rygos iki pat Lietuvos pasienio. Partizanai, paėmę į nelaisvę dešimtį rusų karių ir visą vokiečių Geležinės divizijos eskadroną, savo veiklą baigė 1919 m. gruodį.

Mūšių su P. Bermonto pajėgomis Rygoje metu, 1919 m. lapkričio 8 d., Bolderajoje suformuotas atskiras 1-ojo partizanų pulko eskadronas (vadas – vyr. ltn. Verneris Blūmas (Verners Blūms), pavaduotojas – vyr. ltn. Lukstinis (Lukstiņš)), kuris netrukus prieš bermontininkus laimėjo savo pirmąją pergalę Rygos prieigose ir kaip karo grobį paėmė trūkusios amunicijos. Eskadronas dalyvavo kautynėse prie Jelgavos, kur iš priešininkų perėmė šarvuotą traukinį. 1919 m. lapkričio 21 d. mūšiuose prie Jelgavos žuvo kareivis Janis Mežis (Jānis Mežs). Gruodžio 2 d. prie Darbėnų dvaro Lietuvoje buvo apsuptas ir sužeistas eskadrono vadas V. Blūmas, vadovavęs žvalgybinei operacijai, jam pavyko prasiskverbti iki saviškių, o gruodžio 3 d. tose kautynėse be žinios dingo kapralas Karlis

Eksmanis (Kārlis Eksmanis)¹⁹. Paskui eskadronas perkeltas į Rygą, kur 1920 m. sausio 6 d. buvo išformuotas ir prijungtas prie Latgalos atskirojo eskadrono²⁰.

1919 m. spalio 29 d. Žemutinio Kuršo (*Lejaskurzeme*) apygardos viršininko įsakymu Liepojoje pradėtas formuoti partizanų eskadronas su rotmistru Aleksandru Lėvingu (Aleksandrs Lēvings) priešakyje. Eskadronas dalyvavo kautynėse su bermontininkais Liepojoje ir jos apylinkėse, o gruodžio 5 d. buvo išformuotas, jį prijungiant prie naujai sudaryto Žiemgalos atskirojo eskadrono. Raitelių būrys egzistavo ir „Rotmistro Plan-Dubrovskio partizanų dalinyje“, kurį organizavo Žemutinio Kuršo rotmistras Eduardas Plan-Dubrovskis. Spalio 16 d. savo raporte vyriausiajam kariuomenės vadui jis prašė šį dalinį, kuris jau buvo organizavęs keletą išpuolių prieš vokiečius, įrašyti į Latvijos kariuomenę ir garantuoti jam aprūpinimą (taip pat jis prašė į dalinį atsiųsti būrį – 25 karius iš Rygos, iš anksčiau jo vadovauto Latvių atskirojo raitelių dalinio ir 1-ojo kavalerijos diviziono 1-ojo eskadrono). Pasak raporto, tuomet buvo suformuotas dalinys su daugiau nei 100 vyrų ir 12 raitelių-sprogdintojų komanda. Lapkričio 21 d. šis dalinys pasižymėjo kovose užimant Saldų, o gruodžio 5 d. buvo išformuotas, raitelius įtraukiant į Žiemgalos divizijos kavalerijos eskadroną²¹.

Malienos batalionas

1919 m. gegužės 22 d. kritus Rygai bei žlugus Sovietų Latvijai, gegužės pabaigoje prasidėjo sovietų atsitraukimas, tuomet Vidžemėje, arba vadinamajame Malienos regione, vietos gyventojai pradėjo formuoti partizanų grupes. Pradžioje buvo 2 grupės – Meiranų ir Lubanos, kuriose buvo po 40 vyrų. Netrukus jos pradėjo aktyviai veikti prieš per regioną besitraukiančias Sovietų Latvijos pajėgų kolonas. Sėkmingai baigėsi išpuolis prieš 4-ąją latvių raudonųjų šaulių gurguolės koloną: buvo paimti šautuvai, šoviniai, maistas ir kitų reikalingų daiktų. Birželį į regioną įžengus Estijos kariuomenės ir Šiaurės Latvijos brigados dalims, Malienos partizanų grupės pradėjo su jomis aktyviai bendradarbiauti, sudarė bendrą fronto liniją. Gavus ginklų ir atsiuntus kadru, liepos 1 d. plk. ltn. Julijo Erglio (Jūlijs Ērglis) vadovavimu buvo pradėtas Malienos atskiro bataliono formavimas. Jis, 4 pėstininkų kuopos ir raitelių eskadronas, buvo įtraukti į Latvijos kariuomenės sudėtį²².

¹⁹ LVVA, 6033. f., 1. apr., 369. l., 2. lp. (1. partizāņu pulka eskadrona komandiera 25. nov., 3. dec. ziņojumi pulka komandierim).

²⁰ Jātnieku pulks desmit pastāvēšanas gados. Īss vēsturisks apskats pulka 10 gadu jubilejā, 1919.5.VII.–1929.5.VII. Sast. E. KOPŠTĀLS. Izdeva, 1929, 17. lpp.

²¹ LVVA, 5601. f., 1. apr., 3717. l., 4. lp.; 4940. l., 3. lp. (A. Lēvinga un E. Plan-Dubrovskā dienesta gaitu saraksti); 6033. f., 1. apr., 98. l., 1.–3. lpp. (E. Plan-Dubrovskā 1919. g. 16. okt. raports armijas virspavēlniekam).

²² LVVA, 5601. f., 1. apr., 1642. l., 4. lp.; Mūsu armija 20 gados. ROZENŠTEINS, H. (red.). Rīga, 1940, 145.–146. lpp.; LĪDAKS, N. Malienas bataljons. Latvija Amerikā. 1959. 8. aug.

1919 m. liepos pradžioje Malienos vyr. ltn. Aleksandras Akermanis gavo leidimą iš partizanų, įstojusių į Malienos batalioną su savo arkliais, suformuoti Lubanos raitelių dalinį, o Malienos bataliono vadas davė įsakymą dalinį performuoti į Lubanos savanorių eskadroną. Liepos 18–19 d. per atliktą arklių mobilizaciją buvo surinkti 48 arkliai, tad liepos 29 d. eskadronas jau buvęs suformuotas. Jį sudarė 45 vyrai, eskadronas ypač pasižymėjo mūšiuose. Rugpjūčio 9 d. Malienos batalionas buvo įtrauktas į 1-ąją Liepojos pėstininkų pulką ir reorganizuotas į raitųjų žvalgų eskadroną. Rugpjūčio 19 d. eskadronas, kuriam iki 1920 m. pradžios vadovavo vyr. ltn. A. Akermanis, buvo 2 būrių vadai, 15 instruktorių ir 44 kareiviai. Vėliau pulko eskadronas dalyvavo kautynėse prieš Raudonąją armiją 1919 m. rudenį – 1920 m. Ten buvo ir kulkosvaidininkų vadas. Po taikos sutarties su Sovietų Rusija, rugpjūčio 25 d., pulko eskadronas iš pasienio buvo perkeltas į Rėzeknės apylinkes, o rugsėjį kartu su visu pulku – į Liepoją ir netrukus išformuotas²³.

Veckalninio partizanai Vidžemėje

Jau sovietų valdžios pradžioje, 1918–1919 m. sandūroje, Vidžemės miškuose pradėjo slapstytis „nauja“ valdžia nepatenkinti žmonės (ypač kalbant apie bolševikų valdžios įstaigų vykdomą žemės ūkio produktų rekviziciją). Vasarį bolševikams paskelbus mobilizaciją į armiją, į miškus patraukė tie, kurie tarnybos vengė. Saugumo sumetimais pasitraukusieji susijungė į grupes, žmonės juos pavadino „žaliaisiais“. Jų veikla daugiausia apėmė Vidžemės rytinę dalį – Cesvainę, Dzelzavą, Jaungulbenę, Druvieną, Liezerę, Medzūlą, Karzdabą, Krauklius, Sarkanius ir kitus valsčius. Pradžioje šios grupės veikė savarankiškai, netrukus jas suvienijo leitenantas (vėliau vyresnysis leitenantas), buvęs Rusijos armijos Šv. Jurgio kryžiaus kavalierius Artūras Veckalninis (Arturs Veckalniņš), ir jau kovo pradžioje jo vadovaujami veikė 370 vyrų, paskirstyti į 15–30 žmonių grupes. Ginkluotės problemos buvo iš dalies išspręstos, ginklus gaminantys patiemis. Buvo palaikomi nuolatiniai ryšiai, nustatytos kovos taisyklės (būtinai išrenkamas grupės vyriausiasis, slaptažodžiai, prievolės ir kt.), sudaryta galimybė suvienyti visas grupes per parą. Pirmoji ginkluota akcija įvykdyta kovo 22 d., kai buvo išvaikyti kelių valsčių vykdomieji komitetai, tikintis, kad netrukus kris Ryga ir atsivers platesnis veiklos baras. Be abejonės, viltys nepasitvirtino, tačiau, nepaisant to, grupės su bolševikų pajėgų daliniais Vidžemėje pradėjo reguliarias kautynes, kurios pareikalavo aukų ir sužeistųjų abiejose pusėse. Tuo pačiu metu sėkmingai priešintis tiek atsiųstoms baudžiamosioms ekspedicijoms – „miškų šukavimui“, tiek puldinėjant bolševikų dalinius. Tarp drąsiausių išpuolių minėtinas gegužės pradžioje vykęs

²³ *Jātnieku pulks desmit...*, 16. lpp.; LVVA, 5601. f., 1. apr., 79. l., 4. lp. (A. Akermana dienesta gaitu saraksts); 1. *Liepājas kājnieku pulka tapšanas un pārbaudīšanas gadi (1919.–1922.)*. Rīga, 1926, 86.–91., 139., 154., 173. lpp.

Medzūlos dvare, kur buvo išlaisvinti įkalinti vietos gyventojai, išpuolis gegužės 14 d. Cėsių kalėjime, iš kurio buvo išlaisvinta 212 kalinių. Po šių įvykių bolševikų vadovybė pasiuntė baudžiamuosius dalinius. Partizanų padėtis pasikeitė gegužės 22 d. kritus Rygai ir bolševikams pradėjus atsitraukimą. Tuomet Veckalninio partizanai savo kontrolėn perėmė visus svarbiausius atsitraukimo kelius iš Madonos iki Druvienos, gerokai apsunkindami sovietų pajėgų traukimąsi. Visus gautus trofėjus ir ginklus birželio 25 d. partizanai perdavė sukurtoms Latvijos ginkluotųjų pajėgų komendantūroms. Netrukus A. Veckalninis ėjo apylinkės komendanto pareigas, o rugpjūčio 15 d. tapo Cėsvainėje įkurtos jungtinės komandos, kurios tikslas buvo likviduoti siautėjančias bolševikų partizanų grupes, vadu. Prasidėjus kovoms su P. Bermontu, A. Veckalninis spalio 10 d., jo paties pageidavimu, su „savo partizanų komanda“ (50 vyrų) buvo išsiųstas į P. Bermonto pajėgų užnugarį, kur Jaunjegavos (Frydrichstadto) apylinkėse organizavo partizaninį judėjimą. 1919 m. gruodžio pradžioje komanda buvo įtraukta į 2-ąją Ventspilio pėstininkų pulką²⁴.

Apibendrinimas

Latvijos Nepriklausomybės karų metu 1919 m. apie 2 tūkst. gyventojų Vidžemėje, Šiaurės Latgaloje ir Sėloje (Ilūkštės apskr.) organizuotai ir daugelis savanoriškai įsitraukė į ginkluotą kovą su sovietų valdžia. Juos remiančių žmonių būrys buvo gerokai platesnis. Ginkluotos partizanų grupės buvo rimta problema sovietų valdžiai Vidžemėje ir Šiaurės Latgaloje 1919 m. pavasarį, o ypač gegužės pabaigoje, kai pablogėjus Sovietų Latvijos karinei-politinei situacijai prasidėjo Sovietų Latvijos armijos atsitraukimas (tuomet į kovą, bendradarbiaudamos su Lietuvos kariuomenės dalimis, įsitraukė ir Aukštutiniam Kurše kovojusios partizanų grupės). Nors jos nesužadino pagrindinio vaidmens išstumiant Sovietų Latvijos karines pajėgas, tačiau neabejotinai prie to prisidėjo (ypač Latgalos ir Aukštutinio Kuršo partizanų pulkai). Visos latvių partizanų grupės 1919 m. liepą buvo įtrauktos į sukurtos Latvijos kariuomenės sudėtį. Kai kurie partizanų būriai, sukaupę karinės patirties, 1919 m. rudenį buvo panaudoti prieš užnugaryje – kovose su P. Bermonto vadovaujama vokiečių-rusų Vakarų Rusijos savanorių armija.

Iš latvių kalbos vertė E. Vasiliauskas

²⁴ LVVA, 5601. f., 1. apr., 6819. l., 1.–19. lp. (A. Veckalniņa dienesta gaitu saraksts); *Latvijas armija 20 gados*. Red. H. ROZENŠTEINS. Rīga, 1940, 141.–145. lpp.; Atmiņu stūrītis par zaļās armijas partizāniem Liezerē. *Madonas Vēstnesis*, 1929 06 15; GROZGALVĪTIS. Par varonīgām lietām. *Madonas Vēstnesis*, 1929 06 22; ANTENS, P. Mūsu partizāņu darbība atbrīvošanās karā. *Militārais Apskats*, 1935, Nr. 8/9, 1429.–1425. lpp.

Straipsnīje naudoti ankstesni tyrimai

- ČAPENKO, Aleksandrs. Firsta Anatola Līvena Liepājas brīvprātīgo strēlnieku vienības izveidošanās un cīņas Latvijas teritorijā 1919. gadā. *Latvijas Kara muzeja gadagrāmata*, 2003, IV, 95.–110. lpp.
- JĒKABSONS, Ēriks. Latgale vācu okupācijas laikā un pulkveža M. Afanasjeva partizāņu nodaļas darbība Latvijā 1918. gadā. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1996, Nr. 1, 42.–59. lpp.
- JĒKABSONS, Ēriks. Latvijas armijas virsnieka Jāņa Rubeņa liecība par Latvijas Neatkarības kara cīņām 1919.–1920. gadā. *Latvijas Arhīvi*, 2007, Nr. 1, 43.–72. lpp.
- Latgales Partizāņu pulks*. Sast. Henriks LOGINS. Balvi, 1993.
- ŁATYSZONEK, Oleg. *Białoruskie formacje wojskowe 1917–1923*. Białystok, 1995.
- LIEPIŅŠ, Alberts. 1. Jātņieku pulks: Dievs. Tēvija. Pulks. Izdeva, 1980.
- SURGAILIS, Gintautas. Lietuvas un Latvijas armiju sadarbība neatkarības cīņu gados. In *Latvijas armija vēstures griežos*: zinātniski praktiskās konferences materiāli, Rīgā, 1992. g. 5. novembrī. Rīga, 1993, 31.–33. lpp.

FROM GUERRILLAS TO SOLDIERS: THE ACTIVITIES OF GUERRILLA UNITS OF THE LATVIAN ARMY IN 1919

Ēriks Jēkabsons

Summary

On the basis of archive documents, the paper discusses the armed struggle against the Soviet authorities in Vidzeme, in northern Latgala, and Sela, which took place during the Latvian Wars of Independence, and were joined voluntarily by the local population in an organised way. It tells how the armed guerrilla groups that operated in Vidzeme and northern Latgala in 1919 formed a serious obstacle to the establishment of the Soviet power, and describes features of the guerrilla fighting. The paper gives an overview of the activities of guerrilla units in Latvia in 1919, before they were included in the composition of the Latvian army, when all semi-military structures were fully militarised. Not all the circumstances were identical, since certain units whose names included the word *guerrilla* were more or less militarised before their inclusion in the armed forces, or were included in them from the very start of their formation. However, paramilitary groups with different names were united by the fact of using the same guerrilla warfare methods in military activities.

During the Wars of Independence in 1919, the Latvian armed forces consisted of several militia units. Therefore, in the summer of 1919, a Latgala Guerrilla Regiment was formed in northern Latgala to help the army, and remained part of the composition of the army under the same name until 1922, when it was reorganised into a Guerrilla Battalion in the 9th Rēzekne Infantry Regiment. In 1919, the Augškurzeme Guerrilla Regiment was active in the Ilūkstē district, and was later attached as a battalion to the 3rd Jelgava Infantry Regiment.

In 1919, before the joint Latvian army was formed, along with the small 'green' guerrilla forces that operated in the rear of the Soviet Latvian troops (mainly in Vidzeme), the North Latvian Guerrilla Regiment existed for a short period, belonging to the North Latvian Brigade under the leadership of the Estonian military authorities. The latter, just like the 1st Guerrilla Regiment that operated in the autumn of 1919 at the time of the struggle against the Bermontians, did not play a significant role.

During the Latvian Wars of Independence, in 1919, around 2,000 inhabitants of Vidzeme, Latgala and Sela (the Ilūkste district) joined the armed struggle against the Soviet authorities on a voluntary basis and in an organised way. Even though the number of guerrillas was not large, the number of their supporters was much larger. The armed guerrilla groups became a serious issue for the Soviet authorities in Vidzeme and northern Latgala in the spring of 1919, and especially at the end of May, when, due to the disintegration of the military-political situation in Soviet Latvia, the retreat of the Soviet Latvian army from Latvia began. Then the guerrilla groups that fought in Augškurzeme joined the combined struggle in collaboration with Lithuanian military units. Even though they did not play a major role in the expulsion of the military forces from Soviet Latvia, they undoubtedly contributed to the victory. The activities of the Latgala and Augškurzeme Guerrilla Regiments deserve a special mention. Soon after the expulsion of the Soviet Latvian units, all the Latvian guerrilla groups were integrated into the composition of the Latvian army in July 1919. Due to their accumulated fighting experience, in the autumn of 1919, some guerrilla units were used behind enemy lines in battles against the West Russian Volunteer Army under the leadership of Pavel Bermont.

As is noted in the paper, formations of Russian inhabitants also took part in the Wars of Independence. At the end of 1918, in the guerrilla unit formed in Rēzekne and subject to the Latvian Transitional Government, under the short period of leadership of Colonel Mikhail Afanasyev, most of the soldiers were Russian nationals (the unit was disbanded in Liepāja at the beginning of 1919, and most of the soldiers were transferred to the Russian subdivision of the Landeswehr under the leadership of Anatols Līvens; it left Latvia after the Battle of Cēsis, and was transferred to the Russian Northwestern Army in Estonia).

Attention should be paid to the largest anti-Soviet paramilitary group in Latvia, the Latgala guerrillas. Shortly after the establishment of the Bolshevik government in northern Latgala in January 1919, and the announcement of mobilisation by the Soviet authorities, the group was joined by people who were avoiding service in Soviet Latvia and in the Red Army. After Rīga had been occupied by Latvian forces at the end of May 1919, Latgala guerrilla groups attacked the Soviet forces retreating towards Russia, and inflicted heavy losses on them. At the beginning of July 1919, on the order of the commander of the North Latvian Brigade, the guerrilla subdivision was transformed into a separate Latgala Battalion, and on 5 July, on the order of the chief of the Eastern Front of the Latvian Army, it was transformed into the Latgala Guerrilla Regiment. Groups or small units were renamed as companies, the remaining structure of the regiment was also transformed, the number of soldiers grew, and weapons were supplied from the headquarters of the Latvian Army High Command. From then, the regiment was more or less part of the regular army. It is worth noting that it drew support from the largest ethnic minorities in the region, the Jews and the Russians. After the Baltic Landeswehr and the German Land

Defence Regiments, the greatest number of Jewish volunteers was to be found in the Latgala Guerrilla Regiment from its formation in the summer of 1919.

In analysing the activities of paramilitary groups in Latvia, we should note that similar combat tactics in the enemy's rear on Latvian territory were used by the leadership of the armed forces of both Soviet Latvia and the Red Army. In this way, both the armed units under the leadership of Jānis Kretulis and other Latvian communists and small units of diversionists, later transferred to Latvia, operated in the same way. The latter organised diversions, or simply performed criminal acts in order to terrorise the Latvian authorities or the population. In a number of cases, in the campaigns against these structures, military units (both from the local regional command headquarters and the regular army) joined the police and the security organisation. Thus, in 1919, the danger to the Latvian armed forces and civilians was rather promptly eliminated.